

ETIK I BIOLOGIEN

FORMÅL

At give eleverne en forståelse for begreberne etik og moral i forbindelse med anvendelse og hold af dyr, samt få eleverne til at overveje deres egne holdninger i forhold til hold og brug af dyr. Kan viden rykke ved ens etik?

Målgruppe

7. - 9. klasse

Materialer

Arbejdsark 1 og 2 samt fakta-ark

Mål

Det er hensigten at diskussionerne skal få eleverne til at forholde sig kritisk til deres egne etiske grænser og vide hvorvidt disse er skabt af viden eller følelser.

KORT GENNEMGANG

1. Arbejdsark 1

Eleverne arbejder enkeltvis med arket og vælger selv hvilke arter af dyr der er i orden at slå ihjel og hvilke der ikke er.

2. Arbejdsark 2

Eleverne inddeles i 3 grupper. Hver gruppe får udleveret tre arbejdsark og ét faktaark. Hver gruppe starter med den del af arbejdsark 2, der knytter sig til det faktaark de har fået udleveret, og fortsætter derefter med de andre ark (uden tilhørende fakta-ark).

3. Gruppe fremlæggelse og diskussion

Hver af de tre grupper fremlægger det arbejdsark de har et faktaark til. Som lærer er det vigtigt at spørge ind til og udfordre elevernes argumenter meninger og holdninger.

4. Saml op på læringsmålene

ARBEJDSGANG

- Uddel arbejdsark 1 og bed eleverne dele dyr op i de to forskellige kolonner. Lad eleverne frit vælge hvilke arter de skriver op. Gennemgå med eleverne hvad de har skrevet og spørg ind til hvorfor de har valgt som de har gjort. Er deres argumenter båret af saglighed eller følelse? Eventuelt kan der opskrives en samlet oversigt på tavlen med de to grupperinger. Opdel elevernes argumenter i logiske- og følelsesmæssige argumenter. Der vil som regel være en overvægt at logiske argumenter, når etiske holdninger om husdyr diskuteres, men en overvægt at følelsesmæssige argumenter når f.eks. kæledyr diskuteres.
- Klassen skal nu opdeles i 3 grupper, som resten af forløbet skal samarbejdet i det videre arbejde.
- Til alle grupper udleveres alle 3 arbejdsark, men kun ét faktaark. Dvs. ingen af bordene får det samme baggrundsmateriale og har dermed forskellige forudsætninger for at tage stilling til de etiske dilemmaer.
- Gør det klart for eleverne, at alle har deres egne etiske holdninger og at gruppen derfor ikke behøver at være enige. Det er diskussionen der er vigtig og det er det de skal præsentere senere.
- Lad grupperne begynde med de arbejdsark, der passer til det faktaark, de har fået udleveret. Når en gruppe er færdig med et dilemma, kan de fortsætte med det næste, men altså uden det tilhørende faktaark.
- Gå rundt mellem bordene og sørg for at eleverne husker nedskrive deres argumenter når de diskuterer spørgsmålene.
- Lad eleverne fremlægge deres diskussion og synspunkter for de andre grupper. Grupperne gennemgår det dilemma de har faktaark til, og de andre grupper deltager herefter i diskussionen. Er eleverne kommet frem til de samme konklusioner eller taget de samme valg hhv. med/uden fakta-ark? Hvorfor?
- Kig nu tilbage på elevernes arbejde med arbejdsark 1. Brug sorteringen på tavlen under diskussionen, har eleverne ændret mening? Det er oplagt her, at diskutere dyrevelfærd.
- Gennemgangen af dilemmaerne bruges som udgangspunkt til en debat omkring hold af dyr og hvilke valg vi træffer rent etisk i vores hverdag, Dilemmaerne kan også bruges til at diskutere hvilke ting der påvirker vores etiske syn og om viden kan ændre vores meninger.

TEORI

Definition af etik

- Ordet etik stammer fra to beslægtede græske ord; Éthos som betyder sædvane (socialetik) og êthos som betyder standpunkt (individetik) (Intro til etik - Etisk råd).
- Men hvad er etik helt konkret? Det kan være svært at svare på, men når man handler etisk tilgodeser man ikke kun sig selv men også andre. Etik er et holdnings-spørgsmål, hvor man kan blive stillet til ansvar for ens holdninger og hvor det forventes at man kan argumentere for sine etiske valg (Etisk råd).

Definition af moral

- Ordet moral stammer fra latin og betyder sædvane og skik (Intro til etik - Etisk råd). I daglig brug betegner ordet moral et menneskes handling og det er handlingen der kan kategoriseres som moralsk eller umoralsk.
- Man kan sige, at etik er moralens teori, mens moral er etikkens praksis. En alment omfattende etik består således af de normer og værdier, som er accepterede i den kultur, som vi tilhører (Intro til etik - Etisk råd)

Etiske redskaber

- Etisk viden opnås ved at nærme sig en stillingtagen i dialog med andre mennesker (Intro til etik - Etisk råd).
- I en samtale om etik er der ingen – heller ikke læreren – der ligger inde med det rigtige svar eller det rigtige værdisæt. Der er mere eller mindre velargumenterede meninger og holdninger.
- Der findes ingen rigtige svar på spørgsmålet om, hvilke indgreb der kan retfærdiggøres etisk, således at de ikke bliver til overgreb (Intro til etik - Etisk råd).
- Læreren skal hjælpe eleven til forståelse af et udsagns betydning og rigtighed, helt uafhængigt af lærerens autoritet (Intro til etik - Etisk råd).
- Emnet etik er fyldt med følelser som hverken er rigtige eller forkerte, men kan være hæmmende eller fremmende for tanker og handlinger. Vi tænker lærerens opgave som vejledende i forhold til at få eleverne til at formulere deres følelser, meninger og domme. Læreren må være med til at påpege modsætninger i de enkelte elevers udsagn og modsætninger mellem elevernes moraltænkning. Læreren opgave er at få eleverne til at opdage, at etik og valg har konsekvenser, som man er nødt til at forholde sig til f.eks. når det kommer til hold af dyr og dyrevelfærd.

3 forskellige etikformer

1. Pligtetik: Her drejer etik sig ikke kun om at udføre de handlinger, der samlet set gavner de involverede mest muligt. Nogle etiske principper har ifølge denne form for etik en sådan karakter, at en bestemt handling ikke må udføres, næsten ligegyldigt hvor gavnlige konsekvenser det ville have at gøre det. Den rigtige handling er ikke betinget af konsekvenser men af pligter (Etisk råd - Hvad er etik).
2. Konsekvensetik (nytteetik): Denne form for etik siger, at ens handlinger skal tilgodeses så mange som muligt. At ens handling samlet set skal have de bedste konsekvenser for flest mulige af de involverede (Etisk råd - Hvad er etik).
3. Dydsetik: Dydsetikken beskæftiger sig ikke, som de to andre, med hvad man skal og ikke skal gøre. Den beskæftiger sig med hvilket menneske man vil tilstræbe at være (Etisk råd - Hvad er etik).

TYPISKE SPØRGSMÅL

Er det etisk i orden at bruge dyr som produktionsdyr?

En holdning kan være, at domesticerede dyr må blive brugt, ellers ville der ikke eksistere tilnærmelsesvis så mange. En forudsætning er dog at dyrene har en god tilværelse så længe de lever - ellers ville der jo etisk set ikke være noget vundet ved at bringe dem til verden. Ud fra en etisk betragtning må hensynet til dyrenes velfærd have højere prioritet end forbrugerens interesse i at købe billige fødevarer (Sandøe, P. (1993).

Er det etisk i orden at have dyr i fangenskab i Zoologiske Haver?

Viden og følelser er en forudsætning for at kunne handle moralsk i forhold til dyr. Dyrene i Zoologisk Have fungerer blandt andet som ambassadører for deres vilde slægtninge, og bruges til at skabe fokus og penge til naturbevaringsprojekter i naturen. Derudover indgår de i et avlssamarbejde, som sikrer den genetiske variation i de Zoologiske haver. Læs mere om det her <http://www.zoo.dk/om-zoo/forskning-og-naturbevarelse/avlssamarbejde/>.

Hvorfor er det i orden at slagte husdyr når man ikke må slå mennesker ihjel?

Nogle mener, at dyr lever i nuet og ikke nærer noget ønske om at fortsætte med at leve. Slagtning af dyr sker derfor ikke mod dyrets vilje. Derimod har mennesker et stærkt ønske om at leve og derudover har drab på mennesker stærke negative konsekvenser for de efterladte - disse negative konsekvenser findes ikke, eller i yderst begrænset omfang hos husdyr. Husdyr eksisterer for størstedelens vedkommende kun hvis der er mennesker som har nytte af dem. Da et kort, men godt liv er bedre end intet liv, kan det ikke være etisk forkert at slagte dyr (nytteetik). Det forudsætter dog at dyrene har haft det godt mens de levede (Sandøe, P. (1993).

Hvorfor er det svært, at se et dyr blive slagtet selv om vi spiser kød dagligt?

Har man ingen direkte erfaringer med husdyr, er det nemt at fortrænge at kødet på tallerknen eller i køledisken kommer fra et dyr, der har været levende. Dobbeltmoralen er blevet sat effektivt i system i vores samfund (tiltagende Disney tendenser, afstandtagen fra landbruget, manglende viden osv.).

Har du som lærer lyst til at læse mere om Zoos etiske overvejelser, følg da dette link <http://www.zoo.dk/om-zoo/dyrehold-i-zoo/forvaltning-af-dyrebestanden/>

Til videre læsning

- http://curis.ku.dk/ws/files/35306468/Dyreetik_et_spadestik_dybere.pdf
- Didriksen, U. og Hyllested, T. (2008). Er dyr til børn Er børn til dyr? Københavns Zoo, vol1 udgave 3
- Sandøe P. (1993). Filosofiske overvejelser vedrørende husdyrproduktion og etiske normer. Tidsskrift for Landøkonomi
- <http://www.etiskraad.dk/~media/Etisk-Raad/Etiske-Temaer/Introduktion-til-etik/Publikationer/1994-etik-en-introduktion.pdf>
- <http://www.etiskraad.dk/etiske-temaer/introduktion-til-etik/undervisning-til-gymnasieskolen/hvad-er-etik>